

سخن سردبیر

آموزش مجازی، ضرورتی انکارناپذیر و تجربه‌ای نو در نظام آموزشی دانشگاه فرهنگیان

رشد روز افزون فناوری‌های ارتباطی و تبادل سریع اخبار و اطلاعات در دهه‌های اخیر، تغییرات شگرفی در عرصه ارتباطی ایجاد کرده است. این تغییرات با فراگیر شدن وسایل ارتباطی نوین همانند اینترنت و ابزار استفاده از آن مانند رایانه و به ویژه گوشی‌های تلفن همراه، شتاب فزاینده‌ای یافته است. در این تغییرات و تحولات، کشورها، افراد و سازمانهایی توانسته‌اند موفق‌تر از دیگران عمل کنند که از انقلاب‌های پرشتاب و پی در پی، فرصت مغتنمی برای خود و در جهت توسعه همه جانبه، به ویژه در شرایط بحرانی و دشوار، فراهم آورند.

از اواخر دیماه ۱۳۹۸ جهان با پدیده‌ای مبهم و حادثه‌ای فراگیر روبرو شد که تمام مراکز خدمات رسانی فردی و اجتماعی را متأثر و دچار اختلال و تعطیلی نمود و عرصه ای را برای آزمون فعالیت کشورها در حوزه‌های مختلف به وجود آورد. این پدیده ویروسی ناشناخته و مرگبار بود به نام کرونا!

پیدا شدن این ویروس، در نخستین گام و به جهت ازدحامی که در مراکز آموزشی وجود دارد، مدارس و دیگر مراکز آموزشی را به تعطیلی کشاند. اما از آنجاییکه از یک سو، آموزش هرگز تعطیل‌پذیر نیست و از سوی دیگر به مدد فضای مجازی و قابلیت‌های موجود در آن، زمینه‌ها و فرصت‌های برقراری ارتباط و آموزش مهیا شده است، زمینه‌ای برای کسب تجربه‌ای جدید در مراکز آموزشی و فرآیند آموزش فراهم شد.

به عبارت دیگر، برای جبران تعطیلی فعالیت‌های حضوری، راه حل و راهکارهایی مانند آموزش مجازی، دورکاری کارمندان، خرید و فروش اینترنتی و تحویل در منزل در کشور رونق گرفت که همه این امور از طریق زیرساخت شبکه اینترنت و فضای مجازی که امروز در دسترس قریب به اتفاق مردم است، صورت می‌گیرد.

در همین راستا، بسیاری از معلمان اقدام به تشکیل گروه‌های درسی در شبکه‌های اجتماعی و ارائه دروس به صورت غیرحضوری به دانش‌آموزان کردند، استادان نیز با استفاده از سامانه‌های مجازی آماده در دانشگاه‌ها و بهره‌گیری از قابلیت‌های شبکه‌های اطلاع‌رسانی داخلی برای دانشجویان خود کلاس درس آنلاین (غیرحضوری) برپا کردند. در این شرایط، دانشگاه فرهنگیان و همه دست‌اندرکاران به سرعت زمینه‌های آموزش مجازی را بر بسترهای امن شبکه‌های داخلی فراهم کردند و هر استان به تناسب سامانه‌هایی را برای ادامه آموزش و تداوم ارتباط دانشجویان با استادان و تعاملات فراگیر فراهم و در دسترس همکاران و دانشجویان قرار داد. به عنوان مثال در دانشگاه فرهنگیان سامانه‌ای با عنوان: lms.cfu.ac.ir شکل گرفت (مانند Tehranlms.cfu.ac.ir) که قابلیت‌هایی چون: بارگزاری محتوای آموزشی در فرمت‌های مختلف و به شکل آنلاین و آفلاین، امکان ارائه تکالیف، برگزاری آزمون‌های مختلف تستی، کوتاه پاسخ، تشریحی و ...، انجام تعاملات دو طرفه و چند جانبه (چت) و انجام آزمون‌های پایان ترم و ... در آن تعریف شده است. بعلاوه این سامانه‌ها قابلیت دارند کلاس‌های آنلاین را به صورت فایل‌های آموزشی ضبط و به صورت آفلاین در سامانه حفظ کنند تا دانشجویانی که موفق به شرکت در کلاس‌های آنلاین نشدند به راحتی بتوانند این فایل‌ها را از سایت دانشگاه دانلود و استفاده کنند. علی‌رغم محدودیت‌ها و ضعف‌های مختلف نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، فرآیند آموزش مجازی با قوت تمام ادامه یافت و این روزها در پایان ترم تحصیلی شاهد برگزاری آزمون در همین سامانه‌های مجازی هستیم. این فعالیت تجربه جدیدی را در حوزه ارائه آموزش مجازی به فراگیران به منصفه ظهور گذاشت و آزمونی شد برای فعالان حوزه‌های مختلف از جمله آموزش.

نکته قابل تأمل و تجربه گران‌بهایی که برای مسئولان و برنامه‌ریزان و شهروندان از فعالیت در فضای مجازی حاصل آمد را به طور خلاصه می‌توان اینگونه بیان کرد: با تعطیلی مراکز مختلف خدمات‌رسانی، ادارت و سازمان‌های مختلف بسیاری از

فعالیت‌های خود را برای انجام غیرحضوری شهروندان در فضای مجازی تعریف کردند و از همین رو برای بسیاری از کارمندان از جمله معلمان و استادان، فرآیندهای دورکاری در منزل تعریف و اجرا شد. مراجعه مردم به سامانه‌های آموزشی و سایت‌های خرید و فروش اینترنتی افزایش یافت و برخی فروشگاه‌های بزرگ اقدام به راه‌اندازی سرویس‌هایی مانند دریافت سفارش آنلاین و تحویل درب منزل کردند.

بعلاوه ماندن بسیاری از شهروندان در منازل باعث شد، بسیاری از آنها برای گذران اوقات خود در منزل به شبکه‌های مجازی در اینترنت پناه ببرند و علاوه بر شبکه‌های اجتماعی، از امکانات و برنامه‌های مختلف آن مانند بارگیری (دانلود) فیلم، موسیقی و بازی استفاده کنند. اولین مشکل ایجاد شده در این فعالیت‌های غیرحضوری، ایجاد ترافیک سنگین روی سیستم‌های مخابراتی و قطع یا اختلال در بسیاری از شبکه‌ها شد. به عبارت دیگر، با تعطیلی بسیاری از فعالیت‌های حضوری و ایجاد شرایط دورکاری کارمندان، انجام امورات و کارهای روزمره مردم در خانه با افزایش مصرف اینترنت، ضعف زیرساخت‌های ارتباطی برای خدمات غیرحضوری در کشور بهتر و دقیق‌تر شکار شد.

اینگونه وقایع به خوبی نشان داد هر چند آموزش حضوری کارآیی متفاوتی نسبت به آموزش مجازی دارد، اما آموزش آنلاین و مجازی، افق جدیدی پیش روی همه گشود که از تجربه آن می‌توان برای دوران پس از کرونا در کشور و دانشگاه فرهنگیان، استفاده کرد. با این حال، هر چند زیرساخت‌های فنی برای فعالیت‌های غیرحضوری در کشور فراهم است، اما باید توجه نمود که در صورت بروز شرایط یا بحران‌هایی مانند شیوع بیماری کرونا وضعیت نباید به گونه‌ای تغییر یابد که به یکباره همه فعالیت‌های روزمره از جمله فرآیند آموزش در کشور تعطیل و یا دچار اختلال شود. بنابراین ضرورت دارد مسئولان و برنامه‌ریزان با دقت بیشتری زیرساخت‌های فیزیکی، نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای حضور مؤثر و بهره‌گیری کارآمد از فضای مجازی را برای شهروندان بیش از پیش فراهم سازند.

علی صادقی

سردبیر نشریه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی

